

Research Paper

Design and Validation of a Pattern for Promoting Social Responsibility of Elementary School Teachers

Elham badi¹, Seyed Mohammadbagher Jafari^{2*}, Seyfollah Fazlollahi khomshi³

1. Ph.D. Student in Educational Management, Department of Educational Sciences, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran.

2. Department of Industrial and Technology Management, Faculty of Management and Accounting, College of Farabi, University of Tehran, Qom, Iran.

3. Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, toloumehr University, Qom, Iran.

Article Info:

Received: 2025-08-09

Accepted: 2025-10-29

PP: 94-123

Use your device to scan and read the article online:

DOI: 10.22098/AEL.2025.17972.1616

Keywords:

effective Pattern of social responsibility, social

Abstract

Background and Objective: Today, educational institutions are important tools for achieving social goals and objectives. This study was conducted with the aim of designing and validating a Pattern for promoting social responsibility of elementary school teachers.

research methodology: The research method in the qualitative part was the use of the content analysis method and in the quantitative part, it was a descriptive survey type. The statistical population of the qualitative part was 12 experts according to the saturation principle using the purposeful judgmental sampling method and semi-structured interviews; and in the quantitative part, elementary school teachers and administrators were selected using the stratified random method. Qualitative data were analyzed using the Brown and Clark content analysis method, and in the quantitative part, structural equation Pattern ing was performed using the partial least squares method.

Findings: The results of the qualitative stage were to obtain an initial conceptual model consisting of 9 dimensions. In the quantitative stage, a standard questionnaire was designed based on the initial Pattern and, after validation, was distributed to a larger sample of elementary school teachers and administrators. The overall fit index value in the present study was 0.30917, which indicates that it has a moderate fit in the sample under study.

Conclusion: The results indicate that the obtained Pattern is effective in the process of developing and promoting teachers' social responsibility and can be practically implemented in the education system and can be an effective guide for educational policymakers and school administrators towards development.

Citation: Badi E., Jafari S M B., Fadlollahi Ghomshi, S. (2025). Design and validation of a model for promoting social responsibility of elementary school teachers. *Applied Educational Leadership*, 7(2), 94 - 123. Persian [<http://dx.doi.org/10.22098/ael.2025.17972.1616>]

*Corresponding author: Seyed Mohammadbagher Jafari

Address: Associate Professor, Department of Industrial and Technology Management, Faculty of Management and Accounting, College of Farabi, University of Tehran, Qom, Iran.

Tell: 09124189040

Email: sm.jafari@ut.ac.ir

Extended Abstract

Introduction:

In today's societies, educational institutions are considered important tools for achieving social goals and objectives and are expected to provide the social, political, and economic growth and development of society. Meeting these expectations creates a wide range of functions for education. Therefore, the education system has a serious responsibility because the important generation of each society is educated by education, and teachers, as the core of this important institution, are responsible for educating students (Coelho, 2023). One of the most important goals of the education system is the growth and development of social skills, including social responsibility. There are different definitions of social responsibility; social responsibility is a factor for satisfying the needs of members of society and, as a result, social solidarity and cohesion (Halkos and Numikos, 2021). In another definition, social responsibility refers to a set of duties, obligations, and behaviors that aim to have a positive impact on social communities (Gomez and Corona, 2020). Responsibility is a process that an individual must learn from the earliest years of childhood to deal responsibly with the numerous tasks they face in life, and as an ethical dimension, it is a reflection of the bond created between society and the organization. Research in this field shows that responsible behavior in interpersonal relationships will lead to flexibility, social adaptation, and ultimately success in life. Irresponsible behavior also causes selfish behavior and chaos in social relationships (McDonald 2018, Gatlin 2016). Social responsibility of teachers focuses on how to create leadership development opportunities for students and strengthen commitment to social and civic responsibility, increase students' employability by creating opportunities to discover career goals, promote learning for students and other members of the community, and play a role in building capacity in society to work on complex social problems (Changfan et al., 2024). A review of previous research shows that educational and training activities in schools play a very important role in the development and progress of individuals and society, and are a suitable place for civic participation, creating and strengthening social responsibility, and accepting social roles. Despite the importance of teachers' social responsibility, the lack of research studies in this field in the country's education system is quite noticeable. This research was conducted with the aim of presenting a pattern for promoting social responsibility among elementary school teachers.

Methodology:

The mixed exploratory method was used as a research strategy. In the mixed research method, the researcher uses qualitative and quantitative research methods to gain a better understanding of the phenomena; the goal of mixed research is to obtain more evidence to understand the phenomena. The researcher designed the interview questions in the form of semi-structured interviews using research literature and consulting with supervisors and advisors. In the qualitative part, the purposive sampling method was judgmental. Data were collected through semi-structured interviews and theoretical saturation was achieved. The statistical population of this study consisted of 12 specialists and experts. In the qualitative part, the data obtained were coded using the Brown and Clark (2006) content analysis method. Sampling in the quantitative part included elementary school teachers and administrators using a stratified random method. Qualitative data were analyzed using the Brown and Clark content analysis method, and in the quantitative part, structural equation modeling was performed using the partial least squares method. The results of the qualitative phase were to obtain an initial conceptual model consisting of 9 dimensions. In the quantitative phase, based on the initial model, a standard questionnaire was designed and, after validation, distributed to a larger sample of elementary teachers and principals.

Results:

The first stage in the Braun and Clarke (2006) thematic analysis method has three main steps. The main steps in this stage include familiarization with the data, creation of initial codes and coding, and searching and identifying themes. In the first step, the researcher prepared semi-structured interviews with the participants in the form of text and reviewed the interview data once in full while converting the audio to text. In addition, he extracted and studied all the interview questions separately for all the participants again. In this way, he was fully involved in collecting and compiling the data from the interviews. The second step began after studying the data. In this step, the creation of initial codes is obtained from the data. The codes are divided into text data and understandable and usable parts such as paragraphs, phrases, words or other criteria that are necessary for a specific analysis. The codes in the coding framework should have a clearly defined and defined boundary so that they are not changeable or repetitive. The initial codes were reduced from 673 to 346.

The third step, after all the data were initially coded and collected, a long list of different codes in the data set was obtained and the different codes were arranged into themes. Basically, in this step, the codes were analyzed and the different codes were arranged into themes. In the next step, a set of themes was refined. The known themes are the main source of forming the theme networks. In this step, the theme networks were drawn, examined and analyzed. After creating the theme networks, the researcher referred back to the original text and interpreted it with the help of these networks. In this step, a complete set of final themes was provided. In this

Design and Validation of a Pattern for Promoting Social Responsibility of Elementary School Teachers

step, the analysis and compilation of the final research report was carried out. In the last step, the inferences from all the networks, along with the theories related to them, were used to briefly explain the salient themes, concepts, patterns and structures obtained from the text. The results of the content analysis showed that the dimensions of teachers' social responsibility include 9 dimensions; interactive, occupational, community-oriented, ethical, educational, religious, nurturing, cultural, and health-oriented responsibility. In the quantitative stage, a standard questionnaire was designed based on the initial model and, after validation, was distributed to a larger sample of elementary teachers and administrators. The overall fit index in the present study was 0.30917, which indicates that it has a moderate fit in the sample under study. The findings indicate that the obtained model is effective in the process of developing and promoting teachers' social responsibility.

Discussion and conclusion

This study shows that the dimensions of social responsibility of elementary school teachers include interactive, occupational, community-based, ethical, educational, religious, cultural, and health-based responsibility. The pattern for promoting social responsibility of elementary school teachers not only helps to strengthen social skills and moral values in students, but is also effective in improving the educational environment and creating a healthier society, and emphasizes that social responsibility is a key element in teacher education that can provide the necessary platforms for shaping future citizens and maintaining social identity. The quality and improvement of education are related to the real promotion of social responsibility. Considering social responsibility as a complex and multidimensional behavior that is influenced by cultural, family, and social factors; it was not possible to address all of these factors in the study. Using this model, suitable grounds can be created for creating change in the education system. The results of the research are applicable in the education system, so it is recommended that educational

- policymakers include social responsibility as an important part of teacher education content in the curriculum of Farhangian University and teacher training universities.
- Convincing school administrators to encourage educational leaders and provide the basis for the effective implementation of social responsibility in the classroom through professional development of teachers.
- Reforming and reviewing the methods of recruiting and selecting primary teachers in accordance with the current needs of society and paying attention to the psychological characteristics of teachers.

Reference:

- Chung Phan, T. Minh Ngo, V. Saefullah, K. & Doran, D. (2024). University social responsibility and teachers' satisfaction: The mediating role of reputation and image. *Journal of social studies education research*, 15(1), 57-90. [<http://www.jsser.org>]
- Coelho, R. Jayantilal, S. & Ferreira, J. J. (2023). The impact of social responsibility on corporate financial performance: A systematic literature review. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 30(4), 1535-1560. [<https://doi.org/10.1002/csr.2446>]
- Gómez-Corona, C. (2020). Sensory and consumer research for good: A review on social responsibility. *Current Opinion in Food Science*, 33, 115-123. [<https://doi.org/10.1016/j.cofs.2020.03.008>]
- Halkos, G. & Nomikos, S. (2021). Corporate social responsibility: Trends in global reporting initiative standards. *Economic Analysis and Policy*, 69, 106-117. [[DOI: 10.1016/j.eap.2020.11.008](https://doi.org/10.1016/j.eap.2020.11.008)]
- MacLeod, J. (2018). Professional Responsibility in an Age of Alternative Entities, Alternative Finance, and Alternative Facts. *Transactions: The Tennessee Journal of Business Law*, 19(1), 227-259. [[DOI:10.1080/15570274.2011.597215](https://doi.org/10.1080/15570274.2011.597215)]

[

مقاله پژوهشی

طراحی و اعتبارسنجی الگوی ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان ابتدایی

الهام بادی^۱، سید محمدباقر جعفری^۲، سیف اله فضل الهی قمشی^۳

۱. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

۲. گروه مدیریت صنعتی و فناوری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشکده فارابی، دانشگاه تهران، قم، ایران.

۳. گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه طلوع مهر، قم، ایران.

اطلاعات مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۰۷

شماره صفحات: ۹۴-۱۲۳

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید:

DOI: 10.22098 / ael.2025.17972.1616

چکیده

مقدمه و هدف: امروزه نهادهای آموزش و پرورش ابزارهای مهم تحقق اهداف و مقاصد اجتماعی به شمار می‌روند. این پژوهش باهدف طراحی و اعتبارسنجی الگوی ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان دوره ابتدایی، انجام شد.

روش‌شناسی پژوهش: روش پژوهش در بخش کیفی استفاده از روش تحلیل مضمون و در بخش کمی توصیفی از نوع پیمایشی بود. جامعه آماری بخش کیفی طبق اصل اشباع تعداد ۱۲ نفر از متخصصین با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند قضاوتی و مصاحبه نیمه ساختاریافته؛ و در بخش کمی معلمان و مدیران دوره ابتدایی به روش تصادفی طبقه‌ای بود. تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی از روش تحلیل مضمون براون و کلارک و در بخش کمی مدل یابی معادلات ساختاری به روش حداقل مجزورات جزئی انجام شد.

یافته‌ها: نتایج مرحله کیفی به دست آوردن الگوی مفهومی اولیه شامل ۹ بُعد بود. در مرحله کمی بر اساس الگوی اولیه، پرسشنامه‌ای استاندارد طراحی شد و پس از اعتبارسنجی، در نمونه بزرگ‌تری از معلمان و مدیران ابتدایی توزیع شد. مقدار شاخص برازش کلی در پژوهش حاضر ۰/۳۰۹۱۷ به دست آمد که نشان می‌دهد در نمونه مورد بررسی دارای برازش متوسطی است.

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج حاکی از آن است که الگوی به‌دست‌آمده در فرآیند توسعه و ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان مؤثر می‌باشد و قابل‌اجرای عملی در نظام آموزش و پرورش است و می‌تواند راهنمایی مؤثر برای سیاست‌گذاران آموزشی و مدیران مدارس در جهت توسعه باشد.

واژه‌های کلیدی:

الگوی کارآمد مسئولیت‌پذیری اجتماعی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان ابتدایی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان

استناد: بادی، الهام؛ جعفری، سیدمحمدباقر؛ و فضل الهی قمشی، سیف اله. (۱۴۰۴). طراحی و اعتبارسنجی الگوی ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان ابتدایی. فصلنامه علمی - پژوهشی رهبری آموزشی کاربردی، ۷(۲)، ۹۴-۱۲۳. doi: 10.22098/ael.2025.17972.1616

*نویسنده مسئول: سید محمدباقر جعفری

نشانی: گروه مدیریت صنعتی و فناوری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشکده فارابی، دانشگاه تهران، قم، ایران.

تلفن: ۰۹۱۲۴۱۸۹۰۴۰

پست الکترونیکی: sm.jafari@ut.ac.ir

مؤسسات آموزشی ابزاری کلیدی برای تحقق و ارتقای توسعه انسانی پایدار هستند. این ایده ایجاب می‌کند که مدرسه از تأثیرات منفی ناشی از اقدامات جامعه و نهادها آگاه باشد. توجه به نگرش اخلاقی در مسئولیت‌پذیری اجتماعی به معنای گسترش نگرانی‌ها از حوزه اخلاق است (Chiluveri et al., 2024).

در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به‌صراحت بر مسئولیت‌پذیری همه‌جانبه، مشارکت اجتماعی و داشتن روحیه جمعی و مهارت لازم برای جامعه گزاره‌های ارزشی نظام تعلیم و تربیت رسمی-عمومی، رعایت حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی، ارتقای آداب و آیین زندگی متعالی بهداشتی و زیست‌محیطی، تقویت شایستگی‌های اعتقادی اخلاقی و حرفه‌ای مدیران و معلمان و تحکیم نقش الگویی آنان و فراهم آوردن سازوکارهای اجرایی برای مشارکت فعال و مؤثر ایشان در برنامه‌های تربیتی و فعالیت‌های پرورشی مدارس تأکید شده است (Podineh et al., 2024).

نقش معلمان در دنیای متغیر و پیچیده امروز، نه تنها در انتقال دانش، بلکه در شکل‌گیری فرهنگ مسئولیت‌پذیری اجتماعی در دانش‌آموزان اهمیت ویژه‌ای یافته است. معلمان دوره ابتدایی به‌عنوان پایه‌های اولیه شکل‌گیری شخصیت‌های فردی و اجتماعی، تأثیر مستقیمی بر توسعه ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی دارند، لذا این مفهوم در بین معلمان دوره ابتدایی جزء حیاتی یک رویکرد آموزشی جامع و کل‌نگر محسوب می‌شود. معلمان با الگوبرداری از رفتار اخلاقی و ادغام مسئولیت اجتماعی در شیوه‌های آموزشی خود و تعامل فعال با جامعه، می‌توانند نسلی از شهروندان آگاه و متعهد اجتماعی را پرورش دهند.

مسئولیت اجتماعی معلمان بر چگونگی ایجاد فرصت‌های توسعه رهبری برای دانش‌آموزان و تقویت تعهد به مسئولیت اجتماعی و مدنی، افزایش قابلیت اشتغال دانش‌آموزان از طریق ایجاد فرصت‌هایی برای کشف اهداف شغلی، ترویج یادگیری برای دانش‌آموزان و دیگر اعضای جامعه و ایفای نقش در ایجاد ظرفیت در جامعه برای کار بر روی مشکلات پیچیده اجتماعی تمرکز دارد (Chung Phan et al., 2024).

از مسئولیت‌پذیری اجتماعی تعاریف مختلفی وجود دارد. در ادامه به چند مورد اشاره می‌شود. مسئولیت‌پذیری اجتماعی عاملی برای ارضای نیازهای اعضای جامعه و در نتیجه همبستگی و انسجام اجتماعی است (Halkos & Nomikos, 2021). مسئولیت‌پذیری اجتماعی به مجموعه وظایف، تعهدات و رفتارهایی اشاره دارد که هدف آن‌ها تأثیر مثبت بر جوامع اجتماعی است (Gómez-Corona, 2020). مسئولیت اجتماعی عبارت است از فرآیندی که اهداف، اعمال و پیامدها را بر اساس دانش موجود، اصول اخلاقی که رفتار انسانی و اجتماعی را هدایت می‌کند، به رسمیت شناختن برابری افراد، ادغام می‌کند. این مسئولیت، دلالت بر این دارد که همه افراد در قبال جامعه مسئول هستند (Fathi & Taluni, 2023). لذا انتظار جامعه از مدرسه و معلم این است که افراد را برای زندگی واقعی در جامعه آماده کند. احساس مسئولیت و تعهد معلم باعث می‌شود عملکرد شغلی و کیفیت آموزشی بهبود یابد. مرور پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد فعالیت‌های آموزشی و تربیتی مدارس در مسیر توسعه و پیشرفت فرد و جامعه نقش بسیار مهمی دارد و محل مناسبی جهت انجام مشارکت مدنی، ایجاد و تقویت مسئولیت‌پذیری اجتماعی و پذیرش نقش‌های اجتماعی است.

بیشتر مهارت‌های اجتماعی از طریق اجتماعی شدن، به طور معمول از کودکی تا اوایل بزرگسالی ایجاد می‌شود. در این محدوده سنی از افراد انتظار می‌رود که توانایی‌های اجتماعی دیگران را بشناسند و تقلید کنند و هنجارهای اجتماعی فرهنگی جامعه خود را بیاموزند که منجر به تعاملات بین فردی مؤثر می‌شود. کسب بسیاری از مهارت‌های اجتماعی پیچیده به دلیل پیچیدگی‌هایشان و یا نادر بودن بروز آنها، دشوار است (suryanto et al., 2021).

با توجه به اهمیت مسئولیت‌پذیری اجتماعی در تربیت صحیح دانش‌آموزان و نقش بی‌بدیل معلمان در این فرآیند، تحقیقات زیادی نقش مهارت‌های اجتماعی و اخلاقی معلمان را در شکل‌گیری نگرش‌های اجتماعی دانش‌آموزان مورد تأکید قرار داده‌اند که در ادامه به تعدادی از آن‌ها پرداخته می‌شود. مطالعاتی مانند (Guerrero Elecalde et al., 2024) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که آموزش مهارت‌های اجتماعی بر مسئولیت اجتماعی معلمان تأثیر دارد. در پژوهشی دیگر (de Moraes Abrahão et al., 2024) نتیجه گرفتند که در کنار ویژگی‌های فردی معلمان، آموزش نیز نقش مهمی در مسئولیت‌پذیری اجتماعی آن‌ها دارد.

(Klieger&Pauker,2020) در پژوهشی آموزش معلمان برای مسئولیت اجتماعی را مؤثر می‌داند. (Ahmadi et al., 2023) در پژوهشی نشان دادند که رابطه مثبت و معنادار بین هوش اخلاقی و مؤلفه‌های آن با مسئولیت‌پذیری اجتماعی وجود دارد. در پژوهشی دیگر (Ghamoushi et al.,2022) نشان داد که از میان مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای، مؤلفه عدالت و مؤلفه مسئولیت قابلیت پیش‌بینی مسئولیت‌پذیری اجتماعی را داراست، همچنین اخلاق حرفه‌ای به‌طور مستقیم بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی تأثیرگذار است. (Barkhoda et al.,2022) مسئولیت‌پذیری نسبت به مسائل اجتماعی در قبال نقش‌های مختلف اجتماعی مانند مسئولیت‌پذیری فردی، در قبال دانش‌آموزان، والدین و... را مهم دانسته است. نتایج (Taghipour& Kouchpi Deh,2019) مبین نقش عوامل روان‌شناختی و اجتماعی نظیر عزت‌نفس، احساس تعلق و تعهد درونی در شکل‌گیری مسئولیت‌پذیری اجتماعی است. (Mohammadpourfoshazedi & Nazarzadeh Gharejangal,2022) معتقد است با بکارگیری مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی در پرتو آیات قرآن کریم، می‌توان در جهت رشد اخلاق اجتماعی در تمام سطوح جامعه بهره‌برداری کرد. (Barkhoda& Ahmad Heidari,2020) در پژوهشی دیگر نشان دادند که مسئولیت‌پذیری اجتماعی با اثربخشی مدارس رابطه مثبت دارد. پژوهش (Ahmadi Zamani et al.,2019) نشان داد محیط بیرونی با تأثیرگذاری بر محیط درونی، زمینه‌ساز بروز مسئولیت‌پذیری خواهد شد. پژوهش (ShahHosseini et al.,2024) نشان داد آموزش و ارتقای مهارت‌های اجتماعی در بین دانش‌آموزان با مسئولیت‌سپاری به آنها منجر به توسعه دانش‌آموزان در ابعاد چندگانه رفتاری، روانی- شناختی و تحصیلی می‌گردد. (Moradi Kordkandi,2019) در پژوهشی نشان داد جامعه‌پذیری سازمانی با مسئولیت اجتماعی معلمان متوسطه و ابعاد آن‌ها تأثیر معناداری دارد و توجه به ابعاد اجتماعی-سیاسی، اخلاقی- فرهنگی و قانونی بیش از ابعاد زیست‌محیطی و اقتصادی است. (Bazehori, 2019) تأثیر مسئولیت‌پذیری معلمان بر روابط اجتماعی آن‌ها را برجسته می‌داند. پژوهش (Kadkhoda, M et al.,2024) نشان داد عواملی چون رضایت‌ذهنی، رضایت اجتماعی، ارزش اجتماعی، ارزش معنوی، انگیزاننده‌های اجتماعی و... در تبیین عوامل بهروزی سازمانی معلمان آموزش و پرورش دوره ابتدایی موثر است. (Podineh et al.,2018) در پژوهشی عنوان کردند که توجه به ابعاد اجتماعی-سیاسی، اخلاقی- فرهنگی و قانونی در تحقق مسئولیت‌پذیری اجتماعی مؤثر است.

رفتار مسئولانه از شاخص‌های انسان سالم در هر جامعه، از جمله جامعه ایران با نسبت جمعیتی جوان، تلقی می‌شود و تقویت و رشد آن ضروری خواهد بود. مسئولیت‌پذیری فرآیندی است که فرد باید از اولین سال‌های کودکی بیاموزد تا با وظایف پرشماری که در زندگی با آن‌ها روبه‌رو می‌شود، مسئولانه برخورد کند. توجه به ارتقای سطح مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان، به‌عنوان یکی از راهکارهای کلیدی برای تقویت بنیان‌های جامعه‌ای سالم و پویا با وجود بیش از یک میلیون و دویست هزار معلم در کشور که با بیش از پانزده میلیون دانش‌آموز در ارتباطاند، اهمیت فزاینده مسئولیت‌پذیری در راستای حل معضلات کشور، نیازمندی به وجود نیروهایی دارای تعهد درونی و مسئولیت‌پذیری، فردگرایی افراطی در جوامع امروزی، کاهش اخلاق اجتماعی، تأثیر فراوان بر تعهدپذیری و هویت‌پذیری دانش‌آموزان و تحقق هر چه بهتر توسعه اهداف اجتماعی جامعه، در نظر داشتن کارکرد مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان، تأکید بر انجام پژوهشی باهدف شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان و ارائه الگویی جهت تقویت آن‌را آشکار می‌کند؛ این در حالی است که عمده پژوهش‌های صورت گرفته راجع به مسئولیت‌پذیری اجتماعی در سازمان‌ها و مدیران بوده و فقدان مطالعات پژوهشی در این زمینه در نظام آموزش و پرورش کشور کاملاً محسوس است. این مطالعه تلاش می‌کند تا راهکارهای علمی، عملی و کارآمدی را در راستای توسعه حرفه‌ای معلمان ارائه نماید که منجر به ارتقای کیفیت آموزش در نظام تعلیم و تربیت کشور شود. با توجه به آنچه گفته شد، این پژوهش باهدف طراحی و اعتبارسنجی الگوی ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان دوره ابتدایی در ایران، با تأکید بر ابعاد فردی، سازمانی، اجتماعی و فرهنگی، به‌عنوان یک چارچوب جامع و مستند انجام شد. شاخص‌ها و مؤلفه‌های ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان شناسایی شده و الگوی ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان ارائه شد.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش به روش آمیخته اکتشافی انجام شد. برخی از صاحب‌نظران، روش‌های پژوهش آمیخته را موج سوم روش‌شناسی و برخی آن را سومین جنبش روش‌شناختی می‌دانند و بر این باورند که ظهور این جنبش در پاسخ به محدودیت روش‌های کمی و کیفی شکل گرفت (Creswell & Clark, 2011). روش پژوهش آمیخته به معنای ترکیب دو رویکرد کمی و کیفی در یک مطالعه است که مزایای هر دو رویکرد را در یک چارچوب پژوهشی یکپارچه ارائه می‌دهد. هدف از این نوع روش، استفاده بهینه از داده‌های کیفی و کمی برای درک عمیق‌تر و جامع‌تر موضوع پژوهش است. در این پژوهش به داده‌های کیفی اهمیت و وزن بیشتری داده می‌شود. به همین دلیل، ابتدا داده‌های کیفی گردآوری می‌شوند با استفاده از این شناسایی اولیه، امکان صورت‌بندی فرضیه‌هایی درباره بروز پدیده مورد مطالعه فراهم می‌شود. پس از آن در مرحله بعدی پژوهشگر می‌تواند از طریق گردآوری داده‌های کمی فرضیه‌ها را مورد آزمون قرار دهد. بر اساس این روش، پژوهشگر ابتدا با استفاده از روش‌های کیفی به جمع‌آوری داده‌ها باهدف اکتشاف عمیق معنای مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان ابتدایی و شناسایی عوامل و راهکارهای مؤثر پرداخت. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته و رسیدن به اشباع نظری گردآوری شد. اشباع نظری نشان دهنده کفایت داده‌های گردآوری شده جهت تحلیل و ارائه گزارش نهایی است. جامعه آماری این پژوهش را ۱۲ نفر از متخصصان و خبرگان در حوزه مسئولیت‌پذیری اجتماعی به روش هدفمند قضاوتی با صلاحیت‌های مدنظر از قبیل عضویت در هیئت‌علمی دانشگاه و داشتن تألیفات علمی مرتبط با مسئولیت اجتماعی تشکیل دادند. سپس داده‌های کیفی بدست آمده با استفاده از روش تحلیل مضمون به صورت دقیق دسته‌بندی، کدگذاری و تفسیر شدند. روش تحلیل داده‌ها در بخش کیفی برگرفته از روش تحلیل مضمون (Braun and Clarke, 2006) بود. گام‌های اصلی در این روش آشنایی با داده‌ها جهت ایجاد کدهای اولیه و شناخت مضامین است به طوری که مضامین دارای همپوشانی، حذف‌شده و شبکه‌های مضامین رسم شد و در نهایت الگوی مفهومی اولیه با نه بعد ارائه گردید. برای کسب اطمینان از روایی پژوهش در بخش کیفی، دو روش کنترل اعضا و بررسی همکار مورد استفاده قرار گرفت. برای بررسی پایایی از روش «کدگذاری مجدد» استفاده شد. در این روش، متن‌های مصاحبه در دو مرحله توسط دو نفر کدگذاری شده و پایایی بر اساس درصد توافق، محاسبه می‌گردد. جدول زیر میزان توافق کدگذاری در دو مرحله توسط هر یک از کدگذاران را نشان می‌دهد:

جدول ۱- پایایی کدگذاری پژوهش

ردیف	مضمون اصلی	کدگذار اول و دوم	کدگذار اول در دو مرحله	کدگذار دوم در دو مرحله	وضعیت
۱	مسئولیت‌پذیری آموزشی	۸۰ درصد	۸۰ درصد	۸۵ درصد	تائید
۲	مسئولیت‌پذیری اخلاقی	۸۵ درصد	۸۵ درصد	۸۰ درصد	تائید
۳	مسئولیت‌پذیری تعاملی	۸۵ درصد	۹۰ درصد	۸۵ درصد	تائید
۴	مسئولیت‌پذیری تربیتی	۸۰ درصد	۸۰ درصد	۹۰ درصد	تائید
۵	مسئولیت‌پذیری جامعه‌محور	۸۵ درصد	۸۵ درصد	۸۰ درصد	تائید
۶	مسئولیت‌پذیری دینی	۸۰ درصد	۸۰ درصد	۸۵ درصد	تائید
۷	مسئولیت‌پذیری سلامت‌محور	۸۵ درصد	۸۵ درصد	۸۰ درصد	تائید

تائید	۸۵ درصد	۹۰ درصد	۸۵ درصد	مسئولیت‌پذیری شغلی	۸
تائید	۹۰ درصد	۸۰ درصد	۸۰ درصد	مسئولیت‌پذیری فرهنگی	۹

نتایج محاسبه پایایی کدگذاری ارائه‌شده در جدول حاکی از کیفیت بسیار مطلوب و قابلیت اطمینان بالای فرآیند کدگذاری در این پژوهش است. کلیه نُه مضمون اصلی شناسایی‌شده، شامل مسئولیت‌پذیری‌های آموزشی، اخلاقی، تعاملی، تربیتی، جامعه‌محور، دینی، سلامت‌محور، شغلی و فرهنگی، با موفقیت تائید شده‌اند که نشان‌دهنده توافق قابل توجه و معنادار بین کدگذاران و همچنین ثبات درونی هر کدگذار در طول زمان هست. نتایج بخش تحلیل داده‌های کیفی منجر به استخراج مقوله‌ها و مؤلفه‌های مرتبط با مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان ابتدایی با ۳۶ مضمون پایه و نُه مضمون اصلی شامل مسئولیت‌پذیری تعاملی، شغلی، جامعه‌محور، اخلاقی، آموزشی، دینی، تربیتی، فرهنگی و سلامت‌محور و ارائه الگوی مفهومی اولیه شد. روش پژوهش در بخش کمی، توصیفی از نوع پیمایشی بود و جامعه آماری موردبررسی کلیه معلمان ابتدایی استان قم بود که جهت نمونه‌گیری از روش تصادفی طبقه‌ای استفاده شد. در مرحله کمی بر اساس الگوی اولیه، پرسشنامه‌ای منسجم و استاندارد برگرفته از مضامین به‌دست‌آمده از بخش کیفی در قالب طیف پنج‌تایی لیکرت طراحی و تنظیم شد و روایی آن توسط تعدادی از متخصصین تائید شد و پایایی آن نیز محاسبه شد. با توجه به روش مورد استفاده در این پژوهش، حجم نمونه در بخش کمی بین ۵ تا ۱۵ مشاهده در قبال هر متغیر اندازه‌گیری شده است و تعداد پرسشنامه‌ها ۱۷۵ بود که بیش از ۵ برابر گویه‌هاست.

جدول ۲ - نتایج روایی و پایایی الگوی مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان

عامل	آلفای کرونباخ	پایایی همگون	پایایی ترکیبی	میانگین استخراج‌شده	واریانس
مسئولیت‌پذیری آموزشی	۰/۸۵۰	۰/۹۷۲	۰/۸۹۵	۰/۶۸۵	
مسئولیت‌پذیری اخلاقی	۰/۹۴۳	۰/۹۴۵	۰/۹۶۴	۰/۸۹۸	
مسئولیت‌پذیری تعاملی	۰/۷۷۵	۰/۷۷۹	۰/۸۶۹	۰/۶۸۹	
مسئولیت‌پذیری تربیتی	۰/۸۹۰	۰/۹۰۹	۰/۹۲۵	۰/۷۵۶	
مسئولیت‌پذیری جامعه‌محور	۰/۵۳۶	۰/۵۶۰	۰/۷۶۸	۰/۵۳۱	
مسئولیت‌پذیری دینی	۱	۱	۱	۱	
مسئولیت‌پذیری سلامت‌محور	۰/۷۳۸	۰/۷۴۰	۰/۸۸۴	۰/۷۹۲	
مسئولیت‌پذیری شغلی	۰/۷۸۱	۰/۸۵۴	۰/۸۵۲	۰/۵۴۶	
مسئولیت‌پذیری فرهنگی	۰/۸۳۷	۰/۸۷۵	۰/۸۹۰	۰/۶۷۰	

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که تمامی ضرایب پایایی به‌جز ضریب آلفای کرونباخ و همگون برای متغیر مسئولیت‌پذیری جامعه‌محور در محدوده مجاز و بالاتر از ۰/۷ است، در این عامل نیز ضریب پایایی ترکیبی در محدوده مجاز هست؛ بنابراین تمامی عامل‌های موردبررسی

از نظر پایایی در محدوده مجاز می‌باشند و پایایی الگو تأیید می‌شود. پس از اعتبارسنجی، در نمونه بزرگ‌تری از معلمان و مدیران ابتدایی توزیع شد تا بتوان نتایج حاصل از مرحله کیفی را در سطح گسترده‌تری تعمیم داد. اعتبار داده‌ها از طریق درگیری طولانی‌مدت محقق با آن‌ها و مرور نوشته‌ها توسط مشارکت‌کنندگان تأمین شد. الگوی مفهومی اولیه به‌دست‌آمده از طریق معادلات ساختاری؛ روش حداقل مجذورات جزئی، با استفاده از نرم‌افزار Smart PLS آزمون شد.

جدول ۳- مشخصات مشارکت‌کنندگان در پژوهش

ردیف	جنسیت	سمت	رشته تحصیلی	زمان مصاحبه
۱.	مرد	عضو هیئت‌علمی	دکتری مدیریت آموزشی	۴۰ دقیقه
۲.	مرد	عضو هیئت‌علمی	دکتری آموزش عالی	۵۰ دقیقه
۳.	مرد	عضو هیئت‌علمی	دکتری مدیریت آموزشی	۴۵ دقیقه
۴.	زن	عضو هیئت‌علمی	دکتری مدیریت آموزشی	۵۰ دقیقه
۵.	مرد	عضو هیئت‌علمی	دکتری جامعه‌شناسی	۵۰ دقیقه
۶.	زن	عضو هیئت‌علمی	دکتری فلسفه تعلیم و تربیت	۴۰ دقیقه
۷.	زن	عضو هیئت‌علمی	دکتری روانشناسی	۵۰ دقیقه
۸.	زن	عضو هیئت‌علمی	دکتری جامعه‌شناسی	۷۰ دقیقه
۹.	مرد	عضو هیئت‌علمی	دکتری روانشناسی	۴۰ دقیقه
۱۰.	مرد	عضو هیئت‌علمی	دکتری روانشناسی	۵۰ دقیقه
۱۱.	زن	عضو هیئت‌علمی	دکتری جامعه‌شناسی	۴۵ دقیقه
۱۲.	مرد	عضو هیئت‌علمی	دکتری مدیریت آموزشی	۵۰ دقیقه

یافته‌ها

در گام اول، پژوهشگر مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با افراد مشارکت‌کننده را به‌صورت متن آماده کرد و در هنگام تبدیل صوت‌ها به متن، یک‌بار به‌صورت کامل داده‌های مصاحبه‌ها را مرور کرد. این گام، مستلزم ایجاد کدهای اولیه از داده‌هاست. در مجموع تعداد ۶۷۳ کد اولیه از مجموع مصاحبه‌ها استخراج شد. کدهای معنایی اولیه به‌دست‌آمده بر اساس معنای یکسان حذف و تعدیل شدند و در نهایت تعداد ۳۴۶ کد ثانویه وارد فرآیند تحلیل شدند.

جدول ۴- تعداد کدهای اولیه استخراج‌شده از مصاحبه‌ها

ردیف	علامت اختصاری	تعداد کد
------	---------------	----------

۸۲	۱ م	۱
۳۸	۲ م	۲
۵۶	۳ م	۳
۷۶	۴ م	۴
۳۱	۵ م	۵
۴۲	۶ م	۶
۵۴	۷ م	۷
۱۰۷	۸ م	۸
۴۵	۹ م	۹
۴۱	۱۰ م	۱۰
۴۷	۱۱ م	۱۱
۵۴	۱۲ م	۱۲

بعد از کدگذاری اولیه همه داده‌ها، فهرستی طولانی از کدهای مختلف در مجموع داده‌ها به دست آمد و در این گام، کدهای مختلف در قالب مضامین مرتب شدند. بر اساس نتایج جدول زیر، مجموع کدهای ثانویه به دست آمده از فرآیند تحلیل، به ۳۴ مضمون اولیه رسید.

جدول ۵- مضامین اولیه مستخرج از کدهای ثانویه

مضامین اولیه	کدهای ثانویه
مسئولیت‌پذیری در برابر دانش‌آموزان	ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان، حمایت از منافع دانش‌آموزان، توجه به خلاقیت دانش‌آموزان، ارتباط پویا با دانش‌آموزان، استمرار ارتباط با دانش‌آموزان، آموزش صحیح به دانش‌آموزان، شناخت حقوق و ویژگی‌های دانش‌آموزان، دقت در انتخاب محتوای آموزشی، ارتقای مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان، تعامل سازنده و مثبت با دانش‌آموزان، توجه به پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

رفتار انسانی و مناسب با همکاران،
ارتباط مؤثر و درک همکاران، کمک به
همکاران، ایجاد فضای صمیمی بین
همکاران، همدلی بین همکاران، ارتقای
دانش معلمان، تلاش در جهت ایجاد
اعتماد بین همکاران

مسئولیت‌پذیری
در برابر
همکاران

ارتباط و تعامل سازنده با اولیا، برگزاری
جلسات باکیفیت آموزش اولیا، آموزش
اولیا، اطلاع‌رسانی به والدین، توجه به
نظرات اولیا، درگیر کردن والدین در
فرآیند یادگیری، تلاش در جهت ارتقای
ارتباط والدین و دانش‌آموزان

مسئولیت‌پذیری
در برابر
خانواده‌ها

آگاهی نسبت به رسالت معلمی، استفاده
صحیح از منابع برای ارتقای عملکرد
شغلی، تلاش شغلی و سازمانی،
اختصاص زمان کافی برای شغل،
دغدغه مهدی معلم، کارایی و اثربخشی،
تعهد معلمان، کارایی مدرسه، توجه به
باورها و ارزش‌ها، تعهد عملی، منظم
بودن، فرسودگی شغلی، تعهد و اخلاق
حرفه‌ای، تعهد به جامعه، تعهد به
مدرسه، تعهد سازمانی، وظیفه‌مداری،
قانون‌مندی، وظیفه‌شناسی، تعهد اخلاقی

تعهد شغلی

انتقال دانش با همکاران، تعامل سازنده
با همکاران، اثربخشی بر محیط،
همکاری با معلمان، نظارت بر همکاران،
دغدغه معلمان، انتقال محتوا، معلم در
نقش رهبری، معلم در نقش راهبر،
انتقال تجربه به همکاران، شرکت در
دوره‌های بازآموزی، مشارکت با
همکاران

اشاعه دانش

عدم چندشغله بودن معلمان، عمل‌گرایی
معلمان، توجه به روش تدریس معلمان،

تخصص‌گرایی

کارآمدی در حیطه تخصصی، توجه به
زمینه یادگیری، همه‌جانبه‌نگری، کشف
استعدادها، موقعیت‌شناسی معلم، توجه
به تفاوت‌های فردی

عدم انگیزه معلمان، انگیزه تدریس،
ضرورت آموزش دیدن معلمان، دغدغه
مندی، افزایش امنیت شغلی، یادگیری
سازمانی، معیشت معلمان، تشویق
معلمان، شأن اجتماعی، سازگاری شغلی،
عدم پاسخگویی به نیازهای معلم،
ناامیدی در شغل

انگیزه شغلی

حمایت مالی، سازمانی و روانی، کاهش
نارضایتی شغلی، رضایت‌مندی، رفاه
معلمان، نیازهای معلمان، شأن معلم،
جایگاه معلم، اقتصاد معلمان، جایگاه
اقتصادی، لزوم توجه به شأن معلمان،
تأمین انتظارات، نشاط و سرزندگی
معلمان، حقوق معلمان، شایستگی
معلمان، تشویق و قدردانی، مسائل
اقتصادی، احترام به معلم، الگو بودن
معلم

رضایت شغلی

حقوق بشر، قوانین دست و پاگیر،
آموزش حقوق شهروندی، مسائل
بین‌المللی، شهروند حرفه‌ای،
آینده‌نگری، تربیت اقتصادی، عوامل
سیاسی، شغل یابی برای آینده،
بی‌تفاوتی اجتماعی، موانع اجتماعی

مهارت‌های
اجتماعی

رفاه فردی و اجتماعی معلمان، احترام
به قانون، شناخت وظایف، تغییرپذیری
محیط، نارضایتی اجتماعی، مشارکت
معلمان در تصمیم‌گیری، نظام اجتماعی،
تفاوت‌های قومیتی، ارتباط و تعاملات
اجتماعی، موقعیت اجتماعی، بازخورد

جامعه‌پذیری

اجتماعی، اصول اجتماعی، ارتباط با محیط بیرونی مدرسه، روابط اجتماعی، بالندگی اجتماعی، توجه به نیاز جامعه، آینده اجتماع، نقش اجتماعی، کم کردن مشکلات اجتماعی، برخورد اجتماعی مناسب، ارتباط جمعی، مشارکت اجتماعی، تربیت اجتماعی، تعهد اجتماعی، هنجارهای اجتماعی، عدالت اجتماعی

تأثیر معلمان بر اجتماع، تلاش در جهت تحقق منافع جامعه، شکوفایی جامعه، پاسخگویی معلم، آگاهی نسبت به مسئولیت، رشد و شکوفایی جامعه، پایدار، تکالیف اجتماعی، آینده محوری، مدرسه اجتماعی، احترام به حقوق دیگران، پویا بودن معلمان، ارتباط با خارج از مدرسه، در نظر گرفتن تفاوت‌های فرهنگی والدین و ...، فرصت‌های برابر آموزشی، تعامل با جامعه، التزام عملی به قوانین، توجه به مقررات اجتماعی، التزام به قوانین و ساختار حکومتی، فهم سیاسی مناسب، اثربخشی سیستم آموزش و پرورش، پرورش استعداد، شخصیت اجتماعی، درک موقعیت اجتماعی، شناخت مسئولیت‌پذیری اجتماعی، شأن اجتماعی معلم، شفافیت قوانین، درک اجتماعی، تسهیل گر بودن، پابندی به قوانین، آمادگی ورود به اجتماع، آگاه‌سازی جامعه؛ امنیت جامعه، آگاهی اجتماعی، روشنگری اجتماعی، طبقه اجتماعی والدین، تعاملات اجتماعی، همکاری اجتماعی، تلاش اجتماعی، کمک به بهبود اجتماع

نقش اجتماعی

انتقادپذیری، ویژگی اخلاقی معلمان،
تکلیف محوری، انصاف، رعایت عدالت،
روحیه معنوی، نظام ارزشی معلمان،
مقید به اخلاق، تعهد دینی، به‌کارگیری
اصول اخلاقی در مدرسه، انجام‌وظیفه
به‌صورت درست، اعتقاد قبلی به اعمال،
درک ارزش معلمی، رسالت معلمی،
تکلیف محور بودن، فداکاری معلمان،
ویژگی‌های اخلاقی معلمان، تلاش در
تحقق هدف سازمانی، اثربخشی
آموزش و پرورش، تلاشگر، اثربخشی
مدرسه، انتخاب آگاهانه، اهمیت به شغل
معلمی، صبر و فداکاری معلمان، عوامل
اخلاقی، نظام ارزشی، فراتر از وظیفه،
پایبندی به ارزش‌ها، سخت‌کوشی، زمینه
اخلاقی، الگو بودن، حل مشکلات،
اصول اخلاقی

ویژگی اخلاقی

تعامل با کادر مدرسه، احترام به معلمان،
مسائل اعتقادی و اخلاقی، آگاهی
بخشی به خانواده‌ها، مسئولیت دینی،
اهمیت پرورش، مشاوره دانش‌آموزان،
فعالیت‌های جدی و پویا، مشارکت
معلمان، راهنمایی و مشاوره، همدلی،
مسائل اخلاقی، مسئولیت اخلاقی، رشد
اخلاقی دانش‌آموزان، تشخیص خوب و
بد، ارزش‌های اخلاقی

اشاعه اخلاق

شاخص‌های فردی مسئولیت‌پذیری،
ویژگی‌های روانی، جامع بودن
مسئولیت‌پذیری، شخصیت معلمی، حل
تعارض، آسیب ایده‌آل‌گرایی، حس
تعلق و همدلی، مشارکت در فعالیت‌های
مدرسه‌ای، شخصیت معنوی،
نوع‌دوستی، ضرورت مسئولیت‌پذیری
افراد، الگوی رفتاری مناسب، بهبود
شرایط فردی، امانت بودن دانش‌آموزان،

الگوی رفتاری

<p>اقدامات آگاهانه، قانون‌مداری، توجه به نقش معلم</p>	<p>آموزش فرهنگ</p>
<p>ویژگی فرهنگی معلمان، زمینه فرهنگی، مسئولیت‌پذیری، اصول فرهنگی، محیط‌زیست، زمینه فرهنگی، از خودبیگانگی، سرمایه فرهنگی</p>	
<p>بی‌تفاوتی نسبت به اجتماع، اراده و اختیار، آموزش قانون و قانون‌مداری</p>	<p>آموزش قانون</p>
<p>تأثیر شرایط سیاسی بر مسئولیت‌پذیری، آموزش مسائل سیاسی</p>	<p>آموزش سیاسی</p>
<p>ارائه بازخورد مناسب، وجه به نقش‌های اجتماعی، تأثیرگذاری فضای نامناسب آموزشی و تربیتی بر انجام مسئولیت، نظام تأثیر و تأثیر، نگاه سیستمی به مسئولیت شغلی و حرفه‌ای، تبلور مسئولیت‌پذیری در رهبری کلاس، دریافت آموزش به صورت مستمر، شناخت مسئولیت در موضوعات مختلف به عنوان یک رسانه مرجع، خلاقیت معلمان</p>	<p>روش تدریس</p>
<p>جایگاه معلمان در صداوسیما، جایگاه معلمان در فضای مجازی، به روز بودن معلمان، توجه به نقش رسانه، شناخت مسئولیت در موضوعات مختلف به عنوان یک رسانه مرجع، کنشگری در مجلات و روزنامه‌ها، کنشگری در رسانه‌های اجتماعی</p>	<p>سواد رسانه‌ای</p>
<p>انجام درست وظایف، ارزش محور بودن، تلاش معنوی، مؤلفه رفتاری معلم، صداقت در شغل</p>	<p>خدمات‌محوری دراندیشه و رفتار</p>
<p>احترام به دانش‌آموزان، توجه به روابط بین فردی، ارتباط دانش‌آموز با اولیا،</p>	<p>آموزش و ترویج مسائل</p>

دینی	راهبری به سمت اهداف متعالی، دوست‌یابی مبتنی بر اسلام
ولایت مداری	اعتقاد راسخ به ولایت‌فقیه، اعتقاد به امام زمان (ع) و نایب بر حق ایشان
توحیدی و اعتقادی	انجام فرایض دینی شامل نماز و روزه و ...، انجام واجبات دینی، اعتقاد به یکتا بودن خداوند، یکتا پستی و توحید در اعتقاد و عمل
تربیت دینی	اخلاق کاری، پرورش شهروند خوب، اعتقاد به اصول تربیت دینی، استفاده از آموزه‌های اسلامی در اخلاق کاری، توجه به روایات و آیات حوزه تربیتی،
تغییر و اصلاح رفتار	شناسایی دانش‌آموزان دارای خلق منفی، اصلاح رفتار در جهت مثبت، توجه به رفتارهای دانش‌آموزان
تربیت گروهی	اولویت گروه بر فرد، ترویج کارگروهی در بین دانش‌آموزان، توجه و تمرکز بر ویژگی‌ها و عملکرد گروه‌های دانش‌آموزی
امر به معروف و نهی از منکر	شناخت موارد امر به معروف و نهی از منکر، آشنا شدن با روش‌های امر به معروف و نهی از منکر
آموزش فرهنگ	آموزش زبان بومی و محلی، آموزش مسائل فرهنگی، شناخت سیاست‌های فرهنگی
حقوق فرهنگی	تبیین فرهنگ دینی از منظر حقوق دینی، توجه به حقوق فرهنگی افراد، احترام به نفوس دانش‌آموزان
فرهنگ اسلامی	آشنایی با فرهنگ اسلامی، اعتقاد قلبی به فرهنگ اسلامی، کتاب‌خوانی

درزمینهٔ فرهنگی، تلاش در جهت ساخت و ارائه الگوی فرهنگی اسلامی	
توجه به خانواده و فرزند آوری، رضایت از زندگی زناشویی، توجه به مسئله مهم جمعیت	فرهنگ خانواده
توجه به بوم هر منطقه، آشنایی با آداب‌ورسوم، شناخت زمینه فرهنگی	آداب‌ورسوم
تلاش در جهت انتقال فرهنگ، شناسایی فرهنگ اسلامی و خوب از فرهنگ غرب‌گرا	انتقال فرهنگ
اهمیت به جسم دانش‌آموزان، سلامت جسمی، ورزش	سلامت جسم
سلامت روان، بهزیستی روان‌شناختی، اهمیت به اضطراب دانش‌آموزان، افسردگی	سلامت روان

در ادامه مجموعه‌ای از مضامین پالایش شد. مضامین شناخته، منبع اصلی تشکیل شبکه‌های مضامین است. برخی مضامین که باهم دیگر همپوشانی داشتند تلفیق شد و شبکه مضامین رضایت بخشی ایجاد شد و در نهایت موردبررسی و تجزیه و تحلیل واقع شد.

جدول ۶- ابعاد و شاخص‌های مسئولیت‌پذیری معلمان ابتدایی

شاخص‌ها	ابعاد
درزمینهٔ مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان	مسئولیت‌پذیری تعاملی
مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ همکاران	
مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ خانواده‌ها	مسئولیت‌پذیری شغلی
مسئولیت‌پذیری در قبال تعهد شغلی	
مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ اشاعه دانش	

مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ رشته تخصصی

مسئولیت‌پذیری در رابطه با حفظ انگیزه و کیفیت شغلی

مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ رضایت شغلی

مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ ارتقای مهارت‌های اجتماعی

مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ جامعه‌پذیری اعضای جامعه

مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ شناخت و تبیین نقش اجتماعی

مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ ارتقای اخلاق فردی و اجتماعی

مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ اشاعه اخلاق مناسب و اخلاق‌مداری

مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ الگوسازی و اشاعه فرهنگ مبتنی بر الگو

مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ شناخت و آموزش قانون

مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ امور سیاسی و مسئولیت مدنی

مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ ارتقای روش تدریس مبتنی بر اسناد بالادستی

مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ ارتقای سواد رسانه با تمرکز بر فضای مجازی

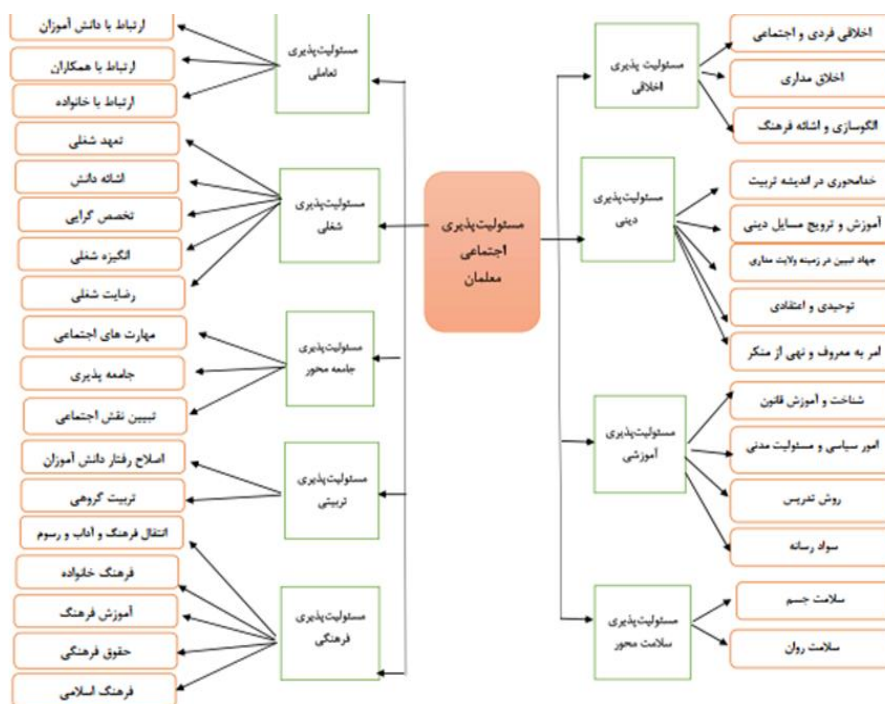
**مسئولیت‌پذیری
جامعه‌محور**

**مسئولیت‌پذیری
اخلاقی**

**مسئولیت‌پذیری
آموزشی**

مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ خدمات‌محوری دراندیشه و رفتار	
مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ آموزش و ترویج مسائل دینی	
مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ جهاد تبيين درزمینهٔ ولایت مداری	مسئولیت‌پذیری دینی
مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ توحیدی و اعتقادی	
مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ مبانی و اصول امربه‌معروف و نهی از منکر	
مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ تغییر و اصلاح رفتار دانش‌آموزان	مسئولیت‌پذیری تربیتی
مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ تربیت گروهی و استفاده از ظرفیت گروه‌های دانش‌آموزی	
مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ انتقال فرهنگ و آداب‌ورسوم	
مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ حقوق فرهنگی مبتنی بر اسناد بالادستی	
مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ آموزش فرهنگ	مسئولیت‌پذیری فرهنگی
مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ فرهنگ خانواده با تأکید بر حفظ و کرامت والدین	
مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ آموزش فرهنگ اسلامی	
مسئولیت‌پذیری درزمینهٔ سلامت جسم	مسئولیت‌پذیری

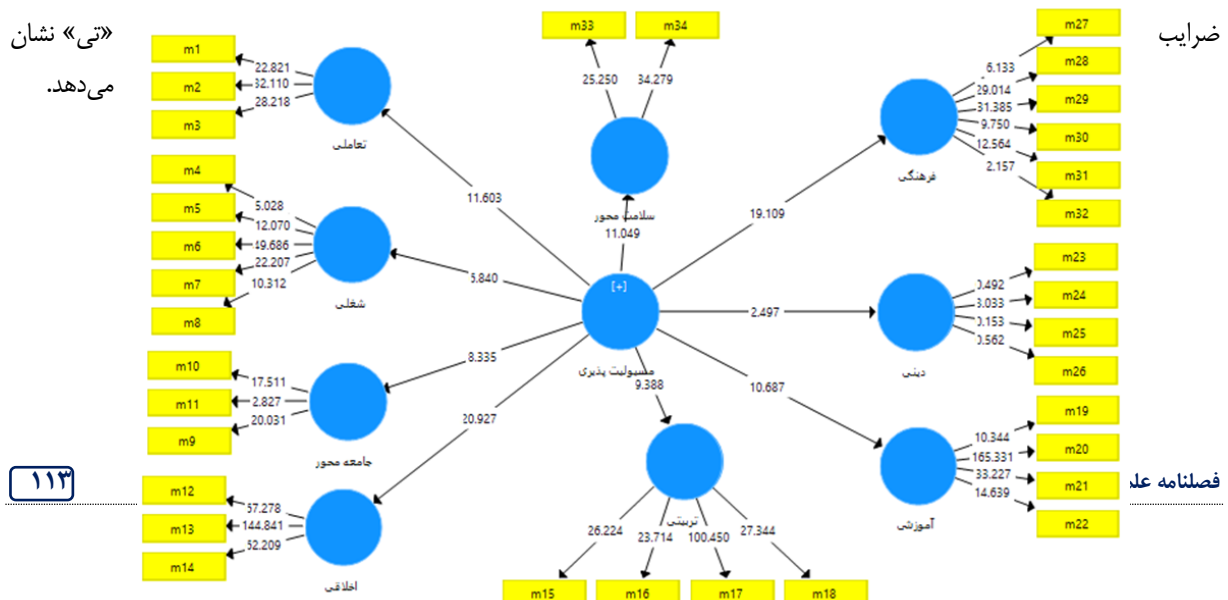
بر اساس روش پژوهش، ابعاد مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان شامل؛ مسئولیت‌پذیری تعاملی، مسئولیت‌پذیری شغلی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، مسئولیت‌پذیری اخلاقی، مسئولیت‌پذیری آموزشی، مسئولیت‌پذیری دینی، مسئولیت‌پذیری تربیتی، مسئولیت‌پذیری فرهنگی، مسئولیت‌پذیری سلامت‌محور به دست آمد. الگوی اولیه مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان ابتدایی مبتنی بر هدف پژوهش حاضر به صورت زیر ارائه می‌گردد.

شکل ۱- الگوی مفهومی اولیه مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان ابتدایی

همان‌طور که اشاره شد الگوی مفهومی اولیه به دست آمده با استفاده از نرم‌افزار Smart PLS آزمون شد. شکل زیر الگوی اصلی پژوهش را در

حالت «تی» نشان می‌دهد.

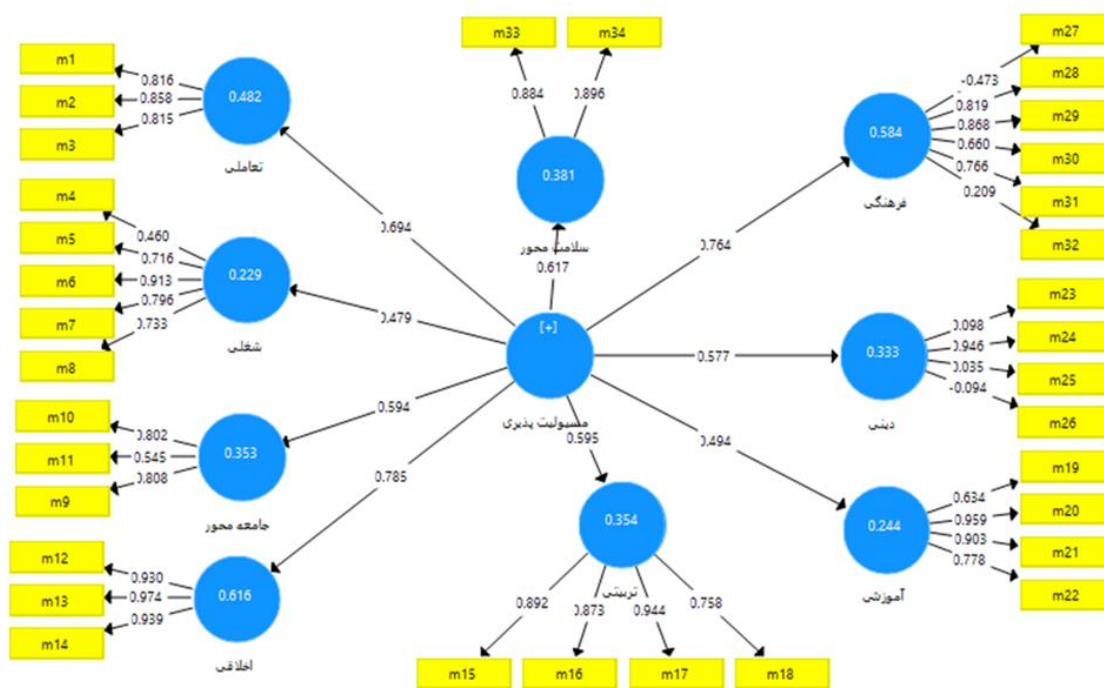

ضرایب

شکل ۲- الگوی پژوهش در حالت مقدار t (معنی‌داری روابط)

با توجه به آن که مقدار t بزرگ‌تر از $1/96$ به معنای تأیید رابطه در سطح اطمینان ۹۵ درصد است. بر این اساس، الگوی پژوهش مطابق با نتایج به‌جز ۳ مسیر مورد تأیید قرار گرفت ($p < 0/05$). شکل زیرالگو را در حالت ضرایب استاندارد نشان می‌دهد:

با توجه به آن که مقدار t بزرگ‌تر از $1/96$ به معنای تأیید رابطه در سطح اطمینان ۹۵ درصد است. بر این اساس، الگوی پژوهش مطابق با نتایج به‌جز ۳ مسیر مورد تأیید قرار گرفت ($p < 0/05$). شکل زیرالگو را در حالت ضرایب استاندارد نشان می‌دهد:

ی

شکل ۳- الگوی اولیه در حالت ضرایب استاندارد

بر اساس شکل فوق، تمامی ضرایب درونی و ضرایب بیرونی الگو بالاتر از $0/400$ هست و مورد تأیید هست؛ بنابراین الگوی فوق از منظر ضرایب درونی و بیرونی مورد تأیید هست. جدول زیر نتایج آزمون «بوت استرپ» برای الگوی درونی را نشان می‌دهد:

جدول ۷- نتایج آزمون «بوت استرپ» برای الگوی درونی پژوهش

مسیر	ضریب مسیر	میانگین نمونه	خطای استاندارد	آماره تی	معنی‌داری نتیجه
مسئولیت‌پذیری -> آموزشی	۰/۴۹۴	۰/۵۰۰	۰/۰۴۵	۱۰/۹۳۱	تأیید
مسئولیت‌پذیری -> اخلاقی	۰/۷۸۵	۰/۷۸۵	۰/۰۳۴	۲۲/۹۰۱	تأیید
مسئولیت‌پذیری -> تعاملی	۰/۶۹۴	۰/۶۹۴	۰/۰۵۹	۱۱/۸۵۳	تأیید

تأیید	۰/۰۰۱	۰۹/۶۰۷	۰/۰۶۲	۰/۵۹۶	۰/۵۹۵	مسئولیت‌پذیری - تربیتی
تأیید	۰/۰۰۱	۰۸/۷۱۷	۰/۰۶۸	۰/۶۲۶	۰/۵۹۴	مسئولیت‌پذیری - جامعه‌محور
تأیید	۰/۰۰۱	۰۸/۷۹۷	۰/۰۵۷	۰/۵۰۴	۰/۵۰۳	مسئولیت‌پذیری - دینی
تأیید	۰/۰۰۱	۱۱/۰۶۱	۰/۰۵۶	۰/۶۱۷	۰/۶۱۷	مسئولیت‌پذیری - سلامت‌محور
تأیید	۰/۰۰۱	۰۷/۲۲۴	۰/۰۶۶	۰/۴۸۷	۰/۴۷۹	مسئولیت‌پذیری - شغلی
تأیید	۰/۰۰۱	۱۱/۹۳۵	۰/۰۵۶	۰/۶۷۱	۰/۶۷۱	مسئولیت‌پذیری - فرهنگی

نتایج جدول بالا نشان می‌دهد که تمامی مسیرهای درونی معنی‌دار است؛ بنابراین الگوی پژوهش از منظر ضرایب درونی مورد تأیید است. جدول زیر نتایج روایی و پایایی الگو را نشان می‌دهد:

جدول ۸- نتایج روایی و پایایی الگوی مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان

عامل	آلفای کرونباخ	پایایی همگون	پایایی ترکیبی	میانگین واریانس استخراج‌شده
مسئولیت‌پذیری آموزشی	۰/۸۵۰	۰/۹۷۲	۰/۸۹۵	۰/۶۸۵
مسئولیت‌پذیری اخلاقی	۰/۹۴۳	۰/۹۴۵	۰/۹۶۴	۰/۸۹۸
مسئولیت‌پذیری تعاملی	۰/۷۷۵	۰/۷۷۹	۰/۸۶۹	۰/۶۸۹
مسئولیت‌پذیری تربیتی	۰/۸۹۰	۰/۹۰۹	۰/۹۲۵	۰/۷۵۶
مسئولیت‌پذیری جامعه‌محور	۰/۵۳۶	۰/۵۶۰	۰/۷۶۸	۰/۵۳۱
مسئولیت‌پذیری دینی	۱	۱	۱	۱
مسئولیت‌پذیری سلامت‌محور	۰/۷۳۸	۰/۷۴۰	۰/۸۸۴	۰/۷۹۲
مسئولیت‌پذیری شغلی	۰/۷۸۱	۰/۸۵۴	۰/۸۵۲	۰/۵۴۶
مسئولیت‌پذیری فرهنگی	۰/۸۳۷	۰/۸۷۵	۰/۸۹۰	۰/۶۷۰

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که تمامی ضرایب پایایی به‌جز ضریب آلفای کرونباخ و همگون برای متغیر مسئولیت‌پذیری جامعه‌محور در محدوده مجاز هست، در این عامل نیز ضریب پایایی ترکیبی در محدوده مجاز هست؛ بنابراین تمامی عامل‌های موردبررسی از نظر پایایی در محدوده مجاز می‌باشند و پایایی الگو تأیید می‌شود. میانگین واریانس استخراج‌شده که برای تأیید روایی همگرایی سازه و الگو مورد استفاده قرار می‌گیرد در تمامی عوامل در محدوده مجاز هست، بنابراین روایی همگرایی الگو مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جدول ۹- بررسی روایی واگرایی متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
آموزشی	۰/۸۲۸									
اخلاقی	۰/۲۱۰	۰/۹۴۸								
تعاملی	۰/۱۱۱	۰/۵۴۸	۰/۸۳۰							
تربیتی	۰/۴۱۲	۰/۳۸۹	۰/۱۵۰	۰/۸۶۹						
جامعه‌محور	۰/۲۵۳	۰/۴۸۴	۰/۲۳۹	۰/۲۷۴	۰/۷۲۹					
دینی	۰/۱۱۰	۰/۳۶۸	۰/۵۰۱	۰/۲۰۸	۰/۱۰۷	۱				
سلامت‌محور	۰/۳۰۵	۰/۴۲۵	۰/۴۰۷	۰/۳۶۰	۰/۰۷۹	۰/۴۳۸	۰/۸۹۰			
شغلی	۰/۱۱۸	۰/۴۰۸	۰/۶۲۹	۰/۰۴۶	۰/۳۳۲	۰/۱۵۲	۰/۱۰۴	۰/۷۳۹		
فرهنگی	۰/۰۳۶	۰/۵۰۷	۰/۹۰۶	۰/۱۷۱	۰/۲۱۶	۰/۵۳۴	۰/۴۸۰	۰/۶۳۲	۰/۸۱۹	
اجتماعی	۰/۴۹۴	۰/۷۸۵	۰/۶۹۴	۰/۵۹۵	۰/۵۹۴	۰/۵۰۳	۰/۶۱۷	۰/۴۷۹	۰/۶۷۱	۱

برای بررسی روایی واگرا از روش (Fornell & Larcker, 1981) استفاده شد که طبق نتایج جدول بالا قابل استنتاج است. در این پژوهش برای بررسی برازش الگو از شاخص‌های ضریب تعیین، اعتبار افزونگی و شاخص کلی برازش استفاده شد. به‌عنوان اولین شاخص، ضریب تعیین الگو مورد بررسی قرار گرفت. از معیارهای ضروری برای سنجش الگوی ساختاری، ضریب تعیین (R2) متغیرهای پنهانی درون‌زاست. این شاخص برای متغیر مسئولیت‌پذیری آموزشی ۰/۲۴۴، مسئولیت‌پذیری اخلاقی ۰/۶۱۶، مسئولیت‌پذیری تعاملی ۰/۴۸۲، مسئولیت‌پذیری ۰/۳۵۴، مسئولیت‌پذیری جامعه‌محور ۰/۳۵۳، مسئولیت‌پذیری دینی ۰/۲۵۳، مسئولیت‌پذیری سلامت‌محور ۰/۳۸۱، مسئولیت‌پذیری شغلی ۰/۲۲۹ و مسئولیت‌پذیری فرهنگی ۰/۴۵۰ به دست آمد. نتایج نشان می‌دهد ضرایب تعیین در مجموع در سطح متوسط قرار دارند.

به‌عنوان دومین شاخص، «اعتبار افزونگی» مورد بررسی قرار گرفت. این شاخص برای متغیر مسئولیت‌پذیری آموزشی ۰/۱۶۴، مسئولیت‌پذیری اخلاقی ۰/۵۲۰، مسئولیت‌پذیری ارتباطی ۰/۳۱۲، مسئولیت‌پذیری تربیتی ۰/۲۴۶، مسئولیت‌پذیری جامعه‌محور ۰/۱۹۰، مسئولیت‌پذیری دینی ۰/۲۴۵، مسئولیت‌پذیری سلامت‌محور ۰/۲۸۶، مسئولیت‌پذیری شغلی ۰/۱۵۹ و مسئولیت‌پذیری فرهنگی ۰/۲۶۶ به دست آمد. نتایج نشان می‌دهد ضرایب تعیین در مجموع در سطح متوسط قرار دارند؛ که در مراحل اول همه مقادیر مقدار مثبت و در مرحله دوم از معیار ۰/۱۵ بالاتر است که نشان می‌دهد شاخص برازش بخش ساختاری مورد تأیید است. سومین شاخص مورد بررسی، شاخص برازش کلی هست. چنانچه شاخص کلی برازش مقداری بیشتر از ۰/۳۶ داشته باشد به این معناست که الگو از برازش مناسبی برخوردار هست. این شاخص در پژوهش حاضر از طریق فرمول زیر محاسبه شد:

$$\begin{aligned} \text{GOF} &= \sqrt{\text{average (Commonality)} \times \text{average (R2)}} = \sqrt{ \\ & (0.134+0.520+0.312+0.246+0.190+0.245+0.286+0.104+0.266)/ \\ & 9 * (0.244+0.613+0.479+0.350+0.349+0.248+0.77+0.225+0.447)/9} = \sqrt{0.255889 * 0.373556} = \sqrt{0.955888} = 0.97767 \end{aligned}$$

مقدار شاخص برازش کلی (با در نظر گرفتن مقدار مطلوب ۰/۳۶) در پژوهش حاضر ۰/۳۰۹۱۷ به دست آمد که نشان می‌دهد در نمونه موردبررسی دارای برازش متوسطی است.

بحث و نتیجه‌گیری

مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان ابتدایی تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل فردی، سازمانی و اجتماعی است. طراحی یک الگوی جامع و علمی می‌تواند در فرآیند توسعه و ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان مؤثر باشد. در این پژوهش، یک الگوی معتبر برای ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان دوره ابتدایی طراحی و اعتبارسنجی شد. این الگو می‌تواند راهنمایی مؤثر برای سیاست‌گذاران آموزشی و مدیران مدارس باشد. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که ابعاد مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان دوره ابتدایی، شامل مسئولیت‌پذیری تعاملی، شغلی، جامعه‌محور، اخلاقی، آموزشی، دینی، تربیتی، فرهنگی و سلامت‌محور است. مطالعات پیشین نیز اهمیت این ابعاد را تأیید کرده‌اند و این یافته‌ها همسو با نظریه‌های روان‌شناسی اجتماعی و مدیریت آموزشی است که بر نقش محیط و بستر اجتماعی در شکل‌دهی رفتارهای فردی تأکید دارند. این الگو نه تنها بر مبنای نظریه‌های معتبر است، بلکه با داده‌های میدانی تطابق یافته و قابل‌اجرای عملی در نظام آموزش و پرورش است.

ابعاد شناسایی شده نشان می‌دهد برای ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان نیازمند راهبردهای چندسطحی هستیم؛ فردی (آموزش و انگیزش)، سازمانی (فرهنگ مدرسه، سیاست‌ها و پشتیبانی) و جامعه‌ای (همکاری مدرسه، خانواده، سازمان‌ها). در ادامه، این نتایج به صورت دقیق‌تر تحلیل، تبیین و در چارچوب نظریه‌ها مقایسه می‌شود.

مسئولیت‌پذیری تعاملی؛ این بعد نشان‌دهنده توانایی و تمایل معلم برای برقراری ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان، والدین، همکاران و سایر ذی‌نفعان است. نظریه‌های ارتباطات میان‌فردی و روان‌شناسی اجتماعی بر نقش تعاملات روزمره در شکل‌گیری هنجارها و رفتارهای مسئولانه تأکید دارند؛ بنابراین معلمان با تعامل مثبت می‌توانند فرهنگ مسئولیت‌پذیری را در کلاس و مدرسه ترویج دهند.

مسئولیت‌پذیری شغلی؛ شامل تعهد شغلی، رضایت شغلی، انگیزه شغلی، رشته تخصصی، اشاعه دانش بود و مربوط به تعهد حرفه‌ای معلم به وظایف شغلی، ارتقای کیفیت تدریس و تلاش برای رشد حرفه‌ای است. نظریه‌های انگیزش شغلی و تعهد سازمانی نشان می‌دهد که احساس تعلق و ارزشمندی در محیط کاری منجر به رفتارهای مسئولانه و حرفه‌ای‌تر می‌شود.

مسئولیت‌پذیری جامعه‌محور؛ اشاره به مهارت اجتماعی، جامعه‌پذیری و تبیین نقش اجتماعی نگرش معلمان نسبت به نقش مدرسه به‌عنوان یک نهاد جامعه‌محور دارد. از منظر نظریه‌های سرمایه اجتماعی و آموزش جامعه‌محور، مدارس به‌عنوان هسته‌های محلی می‌توانند سرمایه اجتماعی را افزایش دهند و معلمان نقش کلیدی در پیوند میان مدرسه و جامعه دارند.

مسئولیت‌پذیری اخلاقی؛ شامل پایبندی به اصول اخلاقی در رفتار حرفه‌ای، اخلاق‌مداری، الگوسازی و اشاعه فرهنگ است. شواهد نشان می‌دهد وجود الگوهای اخلاقی در معلمان باعث تقویت رفتارهای اخلاقی در دانش‌آموزان و بهبود فضای مدرسه می‌شود و رفتار اخلاقی معلم نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری ارزش‌های دانش‌آموزی دارد.

مسئولیت‌پذیری آموزشی؛ تمرکز بر کیفیت تدریس و توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان، شناخت و آموزش قانون، برنامه‌ریزی درسی، امور سیاسی و مسئولیت مدنی و سواد رسانه دارد. نظریه‌های یادگیری و رویکردهای تفاوت‌محور نشان می‌دهد مسئولیت‌پذیری آموزشی منجر به رشد بهتر یادگیری برای همه دانش‌آموزان می‌شود.

مسئولیت‌پذیری دینی؛ تمرکز بر مسئولیت‌پذیری در زمینه خدمت‌محوری در اندیشه و رفتار، مسئولیت‌پذیری در زمینه آموزش و ترویج مسائل دینی، مسئولیت‌پذیری در زمینه جهاد تبیین در زمینه ولایت‌مداری، ابراز و عمل به ارزش‌ها و آموزه‌های دینی در چارچوب مدرسه و رفتار

معلم دارد. از منظر نظریه‌های هویت اجتماعی و ارزش، تعهد دینی می‌تواند انگیزاننده‌ای برای رفتارهای مسئولانه، همدلی و خدمات اجتماعی باشد.

مسئولیت‌پذیری تربیتی؛ مسئولیت‌پذیری در زمینه تغییر و اصلاح رفتار دانش‌آموزان، مسئولیت‌پذیری در زمینه تربیت گروهی است و شامل نقش هدایتگری در رشد شخصیت، ارزش‌ها و مهارت‌های اجتماعی-عاطفی دانش‌آموزان است. نظریه‌های رشد و تربیت (مانند نظریه‌های روان‌شناسی رشد) تأکید می‌کنند نقش معلم فراتر از انتقال دانش؛ او مربی رشد شخصیت و مهارت‌های زندگی است.

مسئولیت‌پذیری فرهنگی؛ مسئولیت‌پذیری در زمینه انتقال فرهنگ و آداب و رسوم، مسئولیت‌پذیری در زمینه حقوق فرهنگی مبتنی بر اسناد بالادستی، مسئولیت‌پذیری در زمینه آموزش فرهنگ، مسئولیت‌پذیری در زمینه فرهنگ خانواده با تأکید بر حفظ و کرامت والدین، مسئولیت‌پذیری در زمینه آموزش فرهنگ اسلامی، احترام به تنوع فرهنگی، حفظ هویت فرهنگی محلی و ترویج فرهنگ است. نظریه‌های چندفرهنگی و یادگیری بین‌فرهنگی تأکید بر اهمیت پرورش حساسیت فرهنگی و توانایی کار در محیط‌های متنوع دارند.

مسئولیت‌پذیری سلامت‌محور؛ شامل مراقبت از سلامت جسمی و روانی دانش‌آموزان در فرایند آموزش است. دیدگاه سلامت همگانی و آموزش بهداشت نشان می‌دهد محیط مدرسه و معلم نقش محوری در شکل‌گیری رفتارهای سالم کودکان و ترویج سبک زندگی سالم دارند. مداخلات سلامت محور در مدرسه اثرات مثبت بر شاخص‌های سلامت و یادگیری دارند؛ معلمان آگاه، معمولاً عملکرد آموزشی و رفاه دانش‌آموزان را بهبود می‌بخشند.

در ادامه همخوانی نتایج بدست آمده با سایر پژوهش‌ها ارائه شده است.

یکی از ابعاد شناسایی شده در مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان، بعد تعاملی است. این بعد شامل ارتباط با دانش‌آموزان، همکاران و خانواده‌ها است که مصاحبه‌شونده ۸ در این باره معتقد است مدرسه یک سازمان اجتماعی هست و به‌عنوان یک سازمان اجتماعی، معلمان هرکدام دارای نقش و جایگاهی هستند در بحث ارتباط با دانش‌آموزان مسئولیت‌پذیری معلم خیلی پررنگ می‌شود معلم باید بداند که دانش‌آموز حکم امانت را دارد و معلم متعهد باید حقوق دانش‌آموزان را بشناسد. یک معلم مسئولیت‌پذیر قادر به درک همکاران و همکاری با همکارانش در جریان کارسازمانی است و معلم می‌تواند نقش فعالی در ارتقای ارتباط دانش‌آموزان با والدینشان داشته باشد که با نتایج (Barkhoda et al., 2019) که مسئولیت‌پذیری نسبت به مسائل اجتماعی در قبال نقش‌های مختلف اجتماعی مانند مسئولیت‌پذیری فردی، در قبال دانش‌آموزان، والدین و... را مهم دانسته، همسوست. (Bazehori, 2019) تأثیر مسئولیت‌پذیری معلمان را بر روابط اجتماعی آن‌ها برجسته کرده و چنین یافته‌هایی با بعد تعاملی مسئولیت اجتماعی که در مطالعه حاضر تأکید شده، همخوانی دارد.

بعد مسئولیت‌پذیری شغلی شامل تعهد شغلی، رضایت شغلی، انگیزه شغلی، رشته تخصصی، اشاعه دانش بود که با نتایج (Taghipour & Kouchpi Deh, 2019) مبین نقش عوامل روان‌شناختی و اجتماعی نظیر عزت‌نفس، احساس تعلق و تعهد درونی در شکل‌گیری مسئولیت‌پذیری اجتماعی است که نشان می‌دهد مسئولیت اجتماعی معلمان در تعامل با محیط و جنبه‌های شخصیتی آن‌ها پیوندی عمیق دارد، همسوست.

بعد مسئولیت‌پذیری جامعه‌محور شامل مهارت اجتماعی، جامعه‌پذیری و تبیین نقش اجتماعی است. مصاحبه‌شونده شماره ۱۱ معتقد است پایبندی به اصول اخلاقی و داشتن تعهد اخلاقی، علاقه‌مندی به پیشرفت و یادگیری و بروز شدن، جدیت و تلاش و پشتکار، ارتباط مؤثر و دوستانه، توانایی تبیین اصول دینی و فرهنگی به دانش‌آموزان، تشویق دانش‌آموزان در ارتباط‌های دوستانه و فعالیت گروهی با در نظر داشتن نقش الگویی معلم منجر به کسب مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان می‌شود که این بعد با نتایج (Klieger & Pauker, 2020) آموزش معلمان برای مسئولیت اجتماعی را مؤثر می‌داند، همسوست.

بعد مسئولیت‌پذیری اخلاقی شامل اخلاق فردی و اجتماعی، اخلاق‌مداری، الگوسازی و اشاعه فرهنگ است. مصاحبه‌شونده شماره ۱۲ بیان می‌کند اصول اخلاقی و مسئولیت‌پذیری اخلاقی، جز لاینفک شغل معلمی است. داشتن تعهد شغلی و اخلاق حرفه‌ای، صداقت داشتن، وجدان کاری داشتن، اعتقاد قلبی به اسلام و فرهنگ اسلامی، رعایت کردن اصول اخلاقی بخصوص در اجتماع، قانون‌مندی و رعایت قوانین، منظم بودن، استفاده از آموزه‌های دینی و تربیتی در تدریس، ارتباط مؤثر و دلسوزانه با دانش‌آموزان بسیار اهمیت دارد و این بعد با نتایج (Ghamoushi et al., 2022) همسو است.

بعد مسئولیت‌پذیری آموزشی شامل شناخت و آموزش قانون، امور سیاسی و مسئولیت مدنی، روش تدریس و سواد رسانه است. مصاحبه‌شونده شماره ۷ معتقد است، کار معلم و هدف معلم هم آموزش و هم پرورش افراد برای ورود به اجتماع و قبول مسئولیت‌های اجتماعی برای تحقق اهداف جامعه است. این بعد با پژوهش (Podineh et al., 2018) همخوانی دارد.

بعد مسئولیت‌پذیری دینی، شامل مسئولیت‌پذیری در زمینه خدامحوری در اندیشه و رفتار، مسئولیت‌پذیری در زمینه آموزش و ترویج مسائل دینی، مسئولیت‌پذیری در زمینه جهاد تبیین در زمینه ولایت مداری، مسئولیت‌پذیری در زمینه توحیدی و اعتقادی، مسئولیت‌پذیری در زمینه مبانی و اصول امر به معروف و نهی از منکر است. مصاحبه‌شونده شماره ۱۲ بیان می‌کند داشتن تعهد شغلی و اخلاق حرفه‌ای، صداقت داشتن، وجدان کاری داشتن، اعتقاد قلبی به اسلام و فرهنگ اسلامی، اعتقاد به امام عصر و ولایت فقیه، رعایت کردن اصول اخلاقی بخصوص در اجتماع، قانون مندی و رعایت قوانین، منظم بودن، استفاده از آموزش‌های دینی و تربیتی در تدریس، ارتباط مؤثر و دلسوزانه با دانش‌آموزان از موارد بسیار مهم در تربیت دینی است. مصاحبه‌شونده شماره ۱۰ بیان می‌کند فعالیت معلم متعهد، هدفدار است و از هدف‌های مهم معلم علاوه بر آموزش، پرورش دانش‌آموزان است و معلم متعهد سعی می‌کند این هدف را محقق گرداند. با داشتن اخلاق حرفه‌ای در بسیاری موارد به‌عنوان راهنمای دلسوز دانش‌آموزان را همراهی کند. آشنایی با فرهنگ اسلامی و علاقه مند کردن دانش‌آموزان به کتابخوانی در این زمینه، تبیین فرهنگ دینی و علاقه مندی، تعهد و وفاداری، ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان و همکاران، توجه به مسائل موجود و همکاری با مدرسه در جهت رفع مسائل نمونه‌ای از اقدامات مؤثر معلم است. مصاحبه‌شونده شماره ۶ بیان می‌کند باید درس مسئولیت‌پذیری اجتماعی یا عنوانی تحت مسئولیت‌پذیری اجتماعی وجود داشته باشد که تحت این عنوان مباحث درسی در دانشگاه فرهنگیان یا دانشگاهی که دبیری تدریس می‌کنند این مبحث را باز کنند و در مورد آن توضیح دهند معلمان نسبت به آن شناخت کافی داشته باشند فقط این اصطلاح به تنهایی مهم نیست این که شما به‌عنوان یک معلم در ارتباط با مسئولیت اجتماعی مثلاً از نظر اخلاقی مسئولیت اجتماعی‌تان چی هست؟ در بعد اقتصادی چی هست؟ در بعد دینی چی هست؟ در مباحث درسی عنوان کنند. از طرفی توجه به شأن معلم در اجتماع افزایش یابد، توجه به مسئولیت دینی و اجتماعی و کیفیت آموزش افزایش پیدا می‌کند. عملکرد معلم افزایش پیدا می‌کند بهره‌وری افزایش پیدا می‌کند. این بعد نیز با یافته‌های (Mohammadpourfoshazedi & Nazarzadeh, 2022) که معتقد است با بکارگیری مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی در پرتو آیات قرآن کریم، می‌توان در جهت رشد اخلاق اجتماعی در تمام سطوح جامعه بهره‌برداری کرد، همخوانی دارد. لازم به ذکر است مسئولیت‌پذیری دینی در سایر پژوهش‌ها به طور صریح بیان نشده است.

بعد مسئولیت‌پذیری فرهنگی شامل مسئولیت‌پذیری در زمینه انتقال فرهنگ و آداب و رسوم، مسئولیت‌پذیری در زمینه حقوق فرهنگی مبتنی بر اسناد بالادستی، مسئولیت‌پذیری در زمینه آموزش فرهنگ، مسئولیت‌پذیری در زمینه فرهنگ خانواده با تأکید بر حفظ و کرامت والدین، مسئولیت‌پذیری در زمینه آموزش فرهنگ اسلامی است که با نتایج (Ahmadi Zamani et al., 2019) که معتقد است محیط بیرونی شامل محیط خانواده، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی زمینه‌ساز بروز مسئولیت‌پذیری خواهد شد همسوست. مصاحبه‌شونده شماره ۲ بیان می‌کند ویژگی فرهنگی معلم و ویژگی اخلاقی معلم بسیار مورد توجه است چرا که معلم به‌عنوان یک رکن اصلی تعلیم و تربیت، نقش الگو دارد و یکی از اصول حاکم بر آموزش و پرورش همین تربیت فرهنگی و اجتماعی است بنابراین اگر جامعه از طریق آموزش و پرورش به تربیت فرهنگی و اجتماعی توجه کند به همان نسبت مسئولیت اجتماعی در جامعه افزایش پیدا خواهد کرد. فرهنگ یک جامعه عامل بسیار مهمی است و سیاست حاکم بر یک حکومت و نوع نگاه مسئولین به این حرفه می‌تواند در میزان مسئولیت‌پذیری معلم اثرگذار باشد.

بعد مسئولیت‌پذیری تربیتی شامل مسئولیت‌پذیری در زمینه تغییر و اصلاح رفتار دانش‌آموزان، مسئولیت‌پذیری در زمینه تربیت گروهی و استفاده از ظرفیت گروه‌های دانش‌آموزی با یافته‌های (Mohammadpourfoshazedi & Nazarzadeh, 2022) که معتقد است با بکارگیری مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی در پرتو آیات قرآن کریم، می‌توان در جهت رشد اخلاق اجتماعی در تمام سطوح جامعه بهره‌برداری کرد و از بروز مشکلات فراوانی در سطح خانواده و جامعه جلوگیری کرده و در ساختن جامعه سالم‌تر اقدامی مؤثر است، همسوست. مصاحبه‌شونده شماره ۹ معتقد است تبیین ارزش‌های انسانی، افزایش توانایی همدلی با دانش‌آموزان بسیار اهمیت دارد. مصاحبه‌شونده شماره ۱۱ بیان می‌کند مسئولیت اجتماعی معلم یعنی اینکه او وظایف معلمی و شغلی خود را به درستی انجام می‌دهد و علاوه بر آن خود را در قبال جامعه مسئول می‌داند و فراتر از وظیفه معلمی کار می‌کند هم آموزش و هم پرورش دانش‌آموزان برایش اهمیت دارد. پایبندی به اصول اخلاقی و داشتن تعهد اخلاقی، علاقه مندی به پیشرفت و یادگیری و بروز شدن،

جدیدت و تلاش و پشتکار، توانایی تبیین اصول دینی و فرهنگی به دانش‌آموزان، انجام درست وظایف، تشویق دانش‌آموزان در ارتباط‌های دوستانه و فعالیت گروهی، توجه به نقش الگویی معلم از موارد بسیارمهم است.

بعد مسئولیت‌پذیری سلامت محور شامل سلامت جسم و سلامت روان است. مصاحبه‌شونده شماره ۱۰ معتقد است علاقه مندی به شغل و تعهد به آن، توجه به سلامت جسم و روان دانش‌آموزان، ارزش محور بودن، ترویج کارگروهی در بین دانش‌آموزان در قالب فعالیت‌های سلامت محور مانند نرمش و کشش حتی در کلاس، آموزش نگهداشت و توجه به سلامت جسم، نگهداشت محیط زیست و جلب توجه دانش‌آموزان به مسائل حوزه سلامتی از موارد ضروری و لازم برای معلم مسئولیت‌پذیر است. این بعد با نتایج (Moradi, 2019) (Kordkandi) همخوانی کامل ندارد چرا که پژوهش او نشان داد توجه به ابعاد اجتماعی-سیاسی، اخلاقی-فرهنگی و قانونی بیش از ابعاد زیست‌محیطی و اقتصادی بوده است.

دانشگاه مستلزم ارائه یک مدل مدیریتی است چراکه آموزش‌های اولیه در دانشگاه، عملکرد حرفه‌ای معلمان آینده را به هم پیوند می‌دهد. معلم خوب باید مهارت‌های حرفه‌ای داشته باشد تا بتواند در راستای مسئولیت‌پذیری اجتماعی خود به فعالیت بپردازد و در دانشگاه به این مهارت مهم پرداخته شود. این رویکرد محصول نتایج به‌دست‌آمده در این تحقیق و مطالعات دیگر مانند (George et al., 2024)، (Paola et al., 2021)، (Martínez et al., 2020) و (Rheeder, 2019) است زیرا اهمیت به مسئولیت اجتماعی به‌عنوان یک رویکرد، بسیار مهم است. به این معنا، مسئولیت‌پذیری اجتماعی باید یک محتوای درسی عمل‌گرا و ساختارمند در زمینه‌های مختلف باشد که شامل تعهد اجتماعی، کشف شخصی ارزش‌ها، اخلاق و عدالت اجتماعی است. ایجاد الگوی جامع و کاربردی برای ارتقای این نوع مسئولیت‌پذیری، زمینه‌ساز بهبود کیفیت آموزشی و تربیتی مدارس ابتدایی خواهد بود. توجه به مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان می‌تواند نقشی محوری در تربیت نسلی مسئولیت‌پذیرتر، آگاه‌تر و فعال‌تر در جامعه ایفا کند و تضمین‌کننده پیشرفت‌های پایدار در نظام آموزش و پرورش باشد.

پیشنهاد‌های کاربردی پژوهش

پیشنهاد می‌شود که نظام آموزش و پرورش با بهره‌گیری از این الگو، برنامه‌های آموزش حرفه‌ای معلمان را جهت تقویت مسئولیت‌پذیری اجتماعی به‌روزرسانی کند و دوره‌های آموزشی و کارگاهی برای معلمان با موضوع تبیین مسئولیت‌پذیری اجتماعی برگزار کند. به ویژگی‌های روان‌شناختی معلمان به‌عنوان عامل اساسی در ارتقای بهره‌وری حرفه‌ای توجه ویژه داشته‌باشد و در شیوه‌های جذب و گزینش معلمان دوره ابتدایی به مهارت‌های فردی معلم که نقش بسزایی در آموزش علمی و عملی دانش‌آموزان دارد بازبینی شود. نظام‌های شناسایی و تجلیل از معلمان فعال در حوزه مسئولیت اجتماعی ایجاد شود. زمینه‌های مشارکت اجتماعی معلمان و تقویت مهارت‌های ارتباطی آنان را بیش‌ازپیش فراهم کند.

این پژوهش نیز مانند سایر پژوهش‌ها، محدودیت‌هایی دارد که به مواردی اشاره می‌شود. مسئولیت‌پذیری اجتماعی یک رفتار پیچیده و چندبعدی است و عوامل زیادی از قبیل فرهنگی، خانوادگی و اجتماعی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان تأثیرگذار است و امکان پرداختن به همه عوامل در پژوهش وجود نداشت. محدود بودن پژوهش به معلمان دوره ابتدایی یک منطقه جغرافیایی خاص، نتایج را محدود به همان جامعه می‌کند.

ملاحظات اخلاقی

در این پژوهش کلیه اصول اخلاقی مدنظر بوده است. همه افراد شرکت‌کننده در پژوهش از محرمانه بودن اطلاعات خود مطمئن شدند.

حامی مالی

این پژوهش هیچ‌گونه حامی مالی نداشته است.

تعارض منافع

مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع است.

References

- Ahmadi, N., Nove Ebrahim, A., & Abbasian, H. (2023). Explaining the relationship between managers' moral intelligence and teachers' job attachment and social responsibility. *Management of Organizational Training*, 2, 201-223. [In Persian] [[10.61186/meo.12.2.201](https://doi.org/10.61186/meo.12.2.201)]
- Ahmadi Zamani, Z., Gouderzi, & Nikoo Dialameh, A. (2019). A systematic review of factors influencing students' responsibility with emphasis on the role of school. *Scientific Biannual Journal of Educational Sciences from the Perspective of Islam*, 7, 23-57. [In Persian] [<https://sid.ir/paper/257849/fa>]
- Barkhoda, S. J., & Ahmadheydari, S. P. (2020). Social responsibility as a path to school effectiveness. *Scientific-Research Quarterly of School Management*, 8(4), 384-403. [In Persian] [<https://doi.org/10.34785/J010.2021.252>]
- Bazehori, S. (2019). Predicting teachers' social relations based on dimensions of social responsibility (Case study: Teachers of Urmia city). *First National Conference on the School of the Future*, Ardabil. [In Persian] [<https://isnac.ir/XBGZ-EABCB>]
- Barkhoda, S. J., Ahmadheydari, P., & Shirbagi, N. (2022). Social responsibility in teachers' and administrators' perceptions. *Sociology of Culture and Art*, 4(2), 200-223. [<https://sid.ir/paper/1061503/fa>]
- Braun, V. and Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101. [<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>]
- Chiluveri, S. K., Chiluveri, A. C., & Gupta, B. (2024). Epic journey of Prof. Vaidya Shriram Sharma Evincing Ayurveda to the World. *Journal of Research in Ayurvedic Sciences*, 8(Suppl 1), S75-S80. [DOI: 10.4103/jras.jras_331_23](https://doi.org/10.4103/jras.jras_331_23)
- Chung Phan, T., Minh Ngo, V., Saefullah, K., & Doran, D. (2024). University social responsibility and teachers' satisfaction: The mediating role of reputation and image. *Journal of social studies education research*, 15(1), 57-90. [<http://www.jsser.org>]
- Coelho, R. Jayantilal, S. & Ferreira, J. J. (2023). The impact of social responsibility on corporate financial performance: A systematic literature review. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 30(4), 1535-1560. [<https://doi.org/10.1002/csr.2446>]
- de Moraes Abrahão, V., Vaquero-Diego, M., & Móstoles, R. C. (2024). University social responsibility: The role of teachers. *Journal of Innovation & Knowledge*, 9(1), 100464. [[DOI:10.1016/j.jik.2024.100464](https://doi.org/10.1016/j.jik.2024.100464)]
- Fathi, Leila and Taluni, Ahad. (2013). A qualitative study of social responsibility among male teachers in Poldasht city. *Iranian Social Development Studies*, 15(58), 47-66. [In Persian] [<https://doi.org/10.30495/jisds.2023.72240.11869>]
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50. [<https://doi.org/10.2307/3151312>]

- Guerrero Elecalde, R., Contreras García, J., Bonilla Martos, A. L., & Serrano Arnáez, B. (2024). Digital and Social-Civic Skills in Future Primary Education Teachers: A Study from the Didactics of Social Sciences for the Improvement of Teacher Training in Competences. *Education Sciences*, 14(2), 211. [\[https://doi.org/10.3390/educsci14020211\]](https://doi.org/10.3390/educsci14020211)
- George, B., Worth, M. J., Pandey, S., & Pandey, S. K. (2024). Strategic management of social responsibilities: a mixed methods study of US universities. *Public Money & Management*, 44(1), 15-25. [\[DOI:10.1080/09540962.2023.2197253\]](https://doi.org/10.1080/09540962.2023.2197253)
- Ghamoushi, Z., Mirkamali, S. M., & Ehtesham, Z. (2022). The relationship between locus of control and social responsibility with professional ethics mediation among primary school teachers in Shahr-e Rey. *Puyesh in Educational Sciences and Counseling*, 16, 69-91. [In Persian] [\[https://sid.ir/paper/1030097/fa\]](https://sid.ir/paper/1030097/fa)
- Gómez-Corona, C. (2020). Sensory and consumer research for good: A review on social responsibility. *Current Opinion in Food Science*, 33, 115-123. [\[https://doi.org/10.1016/j.cofs.2020.03.008\]](https://doi.org/10.1016/j.cofs.2020.03.008)
- Halkos, G. & Nomikos, S. (2021). Corporate social responsibility: Trends in global reporting initiative standards. *Economic Analysis and Policy*, 69, 106-117. [\[DOI: 10.1016/j.eap.2020.11.008\]](https://doi.org/10.1016/j.eap.2020.11.008)
- John W. Creswell, Vicki L. Plano Clark. (2011). *Mixed Research Methods* (Kiamanesh, Alireza and Sarai, Javid, translated). Tehran :Aizh Publications. [\[https://psybooks.ir\]](https://psybooks.ir)
- Klieger, A., & Pauker, A. (2020). Teacher training for social responsibility: a new mentoring role in the training of community teachers. *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*, 28(1): 6-25. [\[DOI: 10.1080/13611267.2020.1736771\]](https://doi.org/10.1080/13611267.2020.1736771)
- Kadkhoda, M., MahdiZadeh, I., Pourshafei, H., & Ghasemi, S. A. (2024). Explaining the organizational well-being factors of primary education teachers. *Applied Educational Leadership*, 5(4), 48-68. [In Persian] [\[http://dx.doi.org/10.22098/ael.2024.15335.1448\]](https://dx.doi.org/10.22098/ael.2024.15335.1448)
- MacLeod, M. (2011). Religion and the rise of global corporate social responsibility. *The Review of Faith & International Affairs*, 9(3), 29-36. [\[DOI:10.1080/15570274.2011.597215\]](https://doi.org/10.1080/15570274.2011.597215)
- Martínez-Valdivia, E. Pegalajar-Palomino, M. D. C. & Burgos-García, A. (2020). Social responsibility and university teacher training: Keys to commitment and social justice into schools. *Sustainability*, 12(15), 6179. [\[https://doi.org/10.3390/su12156179\]](https://doi.org/10.3390/su12156179)
- Mohammadpourfoshazedi, Kobra and Nazarzadeh Gharejungal, Esmat. (2022). Social Responsibility in the Light of the Verses of the Holy Quran. Tenth International Conference on New Research Achievements in Jurisprudence, Law and Humanities, Tehran. [In Persian] [\[https://civilica.com/doc/1509065/\]](https://civilica.com/doc/1509065/)

- Moradi Kordkandi, Zahra. (2019). The relationship between organizational socialization and social responsibility of secondary school teachers in Shahindej city. *Ormazd Research Journal*, 49 (2), 61-77. [In Persian] [\[https://sid.ir/paper/518391/fa\]](https://sid.ir/paper/518391/fa)
- Paola Palacios Garay, J. Zavaleta Oliver, J. M. Chaccara Contreras, V. Diaz Flores, S. A. & Rodriguez Baca, L. S. (2021). Social responsibility in university students according to gender and age. *Health Education and Health Promotion*, 9(5), 513-519. [\[http://hehp.modares.ac.ir/article-5-56399-en.html\]](http://hehp.modares.ac.ir/article-5-56399-en.html)
- Rheeder, R. (2019). Social responsibility for health as a global bioethical principle—a Protestant participation in the discussion with UNESCO. *Stellenbosch Theological Journal*, 5(1), 317-346. [\[DOI:10.17570/stj.2019.v5n1.a15\]](https://doi.org/10.17570/stj.2019.v5n1.a15)
- Podineh, M., Gholizadeh, R., & Mehram, B. (2018). School social responsibility: A case study of two girls' secondary schools in Mashhad. *Quarterly Journal of New Educational Approaches*, 13(2), 95-102. [In Persian] [\[https://doi.org/10.22108/nea.2019.111790.12531\]](https://doi.org/10.22108/nea.2019.111790.12531)
- Shah Hosseini, M, Oladian, M & Safari, M (2024). Presenting a model for improving students' social skills with an emphasis on responsibility. *Applied Educational Leadership*, 6(4), 92-108. [In Persian] [\[http://dx.doi.org/10.22098/ael.2024.15393.1447\]](http://dx.doi.org/10.22098/ael.2024.15393.1447)
- Suryanto, H., Degeng, I. N. S., Djatmika, E. T., & Kuswandi, D. (2021). The effect of creative problem solving with the intervention social skills on the performance of creative tasks. *Creativity Studies*, 14(2), 323-335. [\[https://bmee.vgtu.lt/index.php/CS/article/view/12364\]](https://bmee.vgtu.lt/index.php/CS/article/view/12364)
- Taghipour, Hossein Ali and Kouchpi Deh, Somayeh. (2019). Identifying factors affecting social responsibility of high school students in Nowshahr city. *Quarterly Journal of Curriculum and Educational Planning Research*, 10(1), 1-16. [In Persian] [\[https://sanad.iau.ir/Journal/jcdepr/Article/10819961\]](https://sanad.iau.ir/Journal/jcdepr/Article/10819961)